

Od Redakcji

Niniejsza książka jest rezultatem pracy doktorantów II roku Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego i stanowi przegląd zainteresowań badawczych młodych literaturoznawców. Trzeci tom *Źródła humanistyki europejskiej* podzielono na dwie części tematyczne. Zawarte w nich zagadnienia są dowodem, że każda epoka i jej doświadczenia obfitują w nowe ujęcia tego, co określamy mianem *humanitas*.

Pierwsza część, zatytułowana *Źródła – reinterpretacje – inspiracje*, dotyczy tradycji, jej znaczenia i roli w dziejach kultury europejskiej, jak również rosnącej potrzeby ustalenia punktu odniesienia dla współczesnych poszukiwań. W ramach rozpatrywanych problemów przypomina się o nieustannie obecnych w kulturze motywach i wątkach, wskazując przy tym na istotne zmiany i coraz to nowe ujęcia.

Damian Kubik prezentuje refleksje chorwackiego eseisty i powieściopisarza Predraga Matvejevicia na temat źródeł cywilizacji judeochrześcijańskiej. Europa jawi się jako dziedziczka kultury Śródziemnomorza, mitycznego centrum świata, ostoji prawdy, porządku i piękna. Autor wskazuje na liczne odwołania do tradycji, historii i kultury śródziemnomorskiej, pozwalające Matvejeviciovi na prowadzenie erudycyjnego dyskursu, stanowiącego próbę scalenia zagubionej tożsamości europejskiej i powrotu do wspólnych korzeni. Alicja Raczyńska zajmuje się liryką włoskiego humanisty okresu Quattrocenta, tworzącego w języku łacińskim, Giovanniego Pontana. Głównym przedmiotem zainteresowania czyni wybrane hymny Pontana, ujmując je w aspekcie genologicznym i rozpoznając w nich cechy dystynktywne hymnu antycznego oraz elementy innych gatunków (elegii). Podkreślona zostaje także rola literackiej i religijnej tradycji chrześcijańskiej, stanowiącej o szczególnym miejscu włoskiego liryka wśród łacińskojęzycznych twórców XV wieku. Krzysztof Hilman interpretuje *Pokój* Artystofanesa pod kątem obecności w dramacie mechanistyczno-materialistycznego modelu zachowania społeczności *pólis* i wy wpływających zeń ograniczeń dla struktury utworu. Artykuł stanowi przykład rozważań tyleż literaturoznawczych, ile socjologicznych i politologicznych. Rozważania Marcina Kalety opierają się na analizie II idylli Teokryta z uwzględnieniem występujących w niej elementów magicznych, komediowych, a także charakterystyki bohaterów oraz ich motywów. Podkreślając silne związki utworu z magią antyczną,

dzięki oparciu się na wielu źródłach pisanych, autor stawia tezę o zamierzonej parodiowości jej rytuałów w tekście, będącym w istocie erudycyjnym żartem. Katarzyna Gara skupia się na pogłębionej analizie genologicznej bajki greckiej i rzymskiej, z perspektywy komparatystycznej prezentując inspiracje motywami antycznymi w bajkach nowożytnych twórców europejskich, między innymi Jeana de La Fontaine'a. Na znaczeniu zyskuje tutaj wiele innowacji w zakresie struktury gatunku oraz przeobrażenia w recepcji dzieła literackiego. Interpretacji horacjańskiej zasady *utile dulci miscere* w odniesieniu do dwóch słynnych hiszpańskich powieści pikarejskich poświęca uwagę Sonia Fajkis. Autorka skupia się na *Guzmanie de Alfarache* Matea Alemana i *Żywocie łazika niepocziwego* Francisca de Queveda. Widoczna w przedmowach obietnica – uczyć, bawiąc – jest realizowana w odmienny sposób; u pierwszego nabiera wymiaru uniwersalnego, u drugiego zaś skłania się ku elitaryzmowi. Iwona Ryguła prezentuje twórczość pani de Souza, francuskiej powieściopisarki przełomu oświecenia, na tle sentymentalizmu, z którego dzieło to wyrasta. Autorka podkreśla schematy strukturalne prozy kobiecej tamtego czasu, poszukując jednocześnie elementów (określanych jako *l'intimisme*), które wskazują na oryginalny charakter powieści. Harmonia i światło, piękno niedoskonałe i piękno absolutne widoczne w koncepcjach Platona i neoplatoników oraz estetyka Edmunda Burke'a stają się tłem do rozważań Anny Bugajskiej na temat wzniesłego piękna w twórczości Charlesa Williama, wykorzystującego obie teorie tradycji europejskiej i w *The Place of the Lion* tworzącego nową kategorię estetyczną w postaci *disordered beauty* (piękna rozproszonego), mającego swe źródło w Platonijskiej idei piękna, ale jednocześnie zwracającego uwagę na jego niestabilną naturę. Jakub Kornhauser omawia zagadnienie wpływu kultury żydowskiej i rumuńskiej na rozwój poetyki Tristana Tzary, jednego z czołowych autorów europejskiego awangardyzmu, współtwórcy dadaizmu, a w konsekwencji na charakter i założenia teoretyczne całego prądu. Autor przywołuje kulturowe przesłanki, które odcisnęły piętno na młodym rumuńskim poecie w okresie predadaistycznym, zauważając, w jaki sposób uwarunkowały one dalszą twórczość Tzary, po jego emigracji na Zachód i zmianie obywatelstwa na francuskie. Mikołaj Bolczyk sięga do przykładów współczesnej literatury europejskiej, amerykańskiej i perskiej, a następnie kieruje perspektywę w stronę wątków obecnych w literaturze południowego Iranu, kulturowo i etnicznie odmiennego od pozostałej części kraju. Podejmowana tutaj problematyka przyczynia się do sformułowania odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób uniwersalny charakter realizmu magicznego wpisuje się w mapę współczesnej literatury perskiej, jak może pomóc w rozumieniu świata irańskiego i współtworzonej przezeń kultury. Artykuł Pauliny Wójcikowskiej-Wantuch poświęcony jest twórczości rosyjskiej pisarki Ludmiły Pietruszewskiej, reprezentantki szerszego fenomenu „renesansu bajki” we współczesnej literaturze rosyjskiej. Analiza gatunku bajki zwierzęcej w ujęciu diachronicznym (nawiązanie do Ezopa) prowadzi do wniosków o dychoto-

micznym charakterze utworów rosyjskiej pisarki, z jednej strony zakorzenionych w historii gatunku, z drugiej – czerpiących z doświadczeń awangardowych i postmodernistycznych.

Druga część tomu, zatytułowana *Postać – pleć – archetyp*, zawiera literaturoznawcze oraz antropologiczne refleksje na temat wizji i kondycji człowieka. Autorzy rozważają w nich możliwości wzajemnego przenikania wyobrażeń i postaw w wymiarze długiego trwania kultury.

Maciej Piątek próbuje spojrzeć na relacje Raskolnikowa i Soni, bohaterów *Zbrodni i kary* Fiodora Dostojewskiego, wykorzystując do tego celu koncepcję „świętej prostytucji”. Objaśnia przy tym wielopoziomą strukturę zależności pomiędzy postaciami w powieści rosyjskiego prozaika. Karolina Koziół rozważa wybrane fragmenty z *Annales* Tacyty w perspektywie tyleż literaturoznawczej, ile historiograficznej. Autorka bada granice rzetelności opisu historycznego na podstawie portretów kobiet u Tacyty, wyróżniając emocje jako jedną z kluczowych kategorii dla charakteru jego dzieła, które prezentuje wartości zarówno faktograficzne, jak i literackie. Przemysław Szczur zajmuje się historycznym wymiarem problemu homoseksualności we współczesnych badaniach kulturoznawczych, szczegółowo prezentując dwa główne kierunki w dyskursie – „esencjalizm” i „konstruktywizm”. Autor wskazuje na źródła epistemologiczne i krytyczne studiów gejowsko-lesbijskich, odnosząc je do najnowszych kierunków poszukiwań. Marek Pawlicki poświęca swój artykuł przemocy, jednemu z najistotniejszych pojęć w pisarstwie Johna Maxwella Coetzee’ego, analizując opowiadania południowoafrykańskiego prozaika z debiutanckiego tomu *Dusklands (Ciemny kraj)*. Autor odwołuje się do obecnej w etyce Emmanuela Levinasa kategorii Innego, podległego zawłaszczającej postawie Kartezjańskiego racjonalistycznego, „silnego” podmiotu. Korzystając z tej koncepcji, przeprowadza analizę relacji między postaciami (podmiotem a Innym) w prozie Coetzee’ego. Dagmara Zając zajmuje się reinterpretacją źródeł grozy w gotyckiej powieści *Wieland* Charlesa Brockdena Browna. Ważnym punktem czyni archetypy i symbole związane z przestrzenią podziemną – podstawową scenerią powieści grozy. Podając w wątpliwość interpretacje psychoanalityczne, szuka inspiracji bezpośrednio w ikonografii antycznej.

Dwie części tematyczne książki tworzą całość, której przyświeca cel ukazania, możliwie szerokiego, spektrum inspiracji i odniesień różnorodnej kulturowo literatury. Autorzy prezentowanych omówień dostrzegają trafność i aktualność idei humanistycznych, głęboko zakorzenionych w naszej kulturze. Ukazane tutaj poszukiwanie źródeł nie jest z pewnością zakończone, ale zachęca do podejmowania coraz to nowych prób.

Słowa podziękowania niech zechce przyjąć prof. dr hab. Kazimierz Korus, który w 2008 roku zainicjował wydawanie serii „Iuvenilia Philologorum Cracoviensium” i sprawuje opiekę naukową nad słuchaczami studiów doktoranckich Wydziału Filologicznego UJ. Dr Anastazji Oleśkiewicz dziękujemy za pracę włożoną w przygotowanie książki do druku.

*Iwona Matejczuk, Jakub Kornhauser,
Mikołaj Bolczyk, Katarzyna Gara, Marcin Kaleta*

Kraków, lipiec 2010